

Reformaatio vai uskonpuhdistus?

Suomalaisiin almanakkoihin on vuodesta 2001 alkaen merkitty uskonpuhdistuksen muistopäivä, joka on 22. sunnuntai helluntaista lukien. Tänä vuonna muistopäivä on 16. lokakuuta. Pian sen jälkeen alkaa reformaation merkkivuoden 2017 vietto Suomessa.

Martin Lutherin tiedetään 31. lokakuuta 1517 lähettäneen esimiehilleen kirjeen, jossa hän paheksui kirkon anekappaa ja esitti 95 teesiä asiaa koskevan väittelyn avaamiseksi. Legendan mukaan hän naulasi teesinsä myös Wittenbergin linnankirkon oveen. Teeseistä alkoi uudistusliike, jota meillä nimitetään joko uskonpuhdistukseksi tai reformaatioksi.

Merkkivuosi aloitetaan virallisesti sunnuntaina 30. lokakuuta. Vuoden tapahtumista on koottu tietoa Reformaatio 2017 -nimiselle verkkosivustolle. Siellä käytetään uudistusliikkeestä hyvin johdonmukaisesti termiä reformaatio. Toisaalta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon verkkosivuilta löytyvästä hakusanastosta (Aamenesta öylättiin) reformaatio puuttuu kokonaan. Siellä käytetään perinteistä nimitystä uskonpuhdistus.

Reformaatio tarkoittaa sananmukaisesti uudelleen muodostamista. Periaatteessa se voi tarkoittaa mitä tahansa uudistamista, vaikka se usein kytketäänkin juuri keskiajan lopun ja uuden ajan alun uskonnollisiin uudistusliikkeisiin.

Uskonpuhdistus-termi on otettu käyttöön Suometar-lehdessä vuonna 1847. Se oli aikaa, jolloin reformaation tapaisia vierasperäisiä sanoja haluttiin välttää ja korvata omaperäisillä aineksilla. Muitakin vastineita kokeiltiin, esimerkiksi opinpuhdistus, opin parannus ja uskonuudistus.

Sanalla puhdistus on politiikassa ikävä kaiku, koska se voi tarkoittaa vastustajien väkivaltaista eliminoimista. Uskonpuhdistuksen tapauksessa tästä ei välttämättä koidu haittaa, koska kysymyksessä on tutun ilmiön vakiintunut nimitys. Silti nykyään suositaan termiä reformaatio, joka on kansainvälinen ja perusmerkitykseltään niin yleinen, että käyttäjä voi määritellä sen haluamallaan tavalla liittämättä siihen mitään arvoja tai asenteita.